

Az ifjúságügy európai hagyománya – a History of Youth Work könyvsorozat

Nagy Ádám – Oross Dániel

Ifjúságügy Európában

Az ifjúsági ügyeket, illetve szűkebben az ifjúsági munkát veszi számba a némiképp becsapó című History of Youth Work sorozat. Az eddig megjelent négy kötet 750 oldalon 64 fejezetben próbálja csokorba szedni az ifjúsági munka fejlődését a történettudományénál tágabb társadalmi, kulturális és politikai kérdésekkel összefüggésben. A kötetekben két rendezőelv érvényesül: egyfelől országtanulmányokon keresztül mutatja be, hogy milyen adottságok és kihívások mentén alakult a szakterületen folyó munka egy-egy adott európai országon belül, másfelől pedig általános ifjúságügyi alapkutatásokat mutat be, ez utóbbinak azonban nem különösebben kiemelve a történeti aspektusait. Alábbi recenzióknak az országtanulmányokat csupán Magyarország szempontjából érinti, elsősorban az általános ifjúságügyi alapkutatásokra fókuszál.

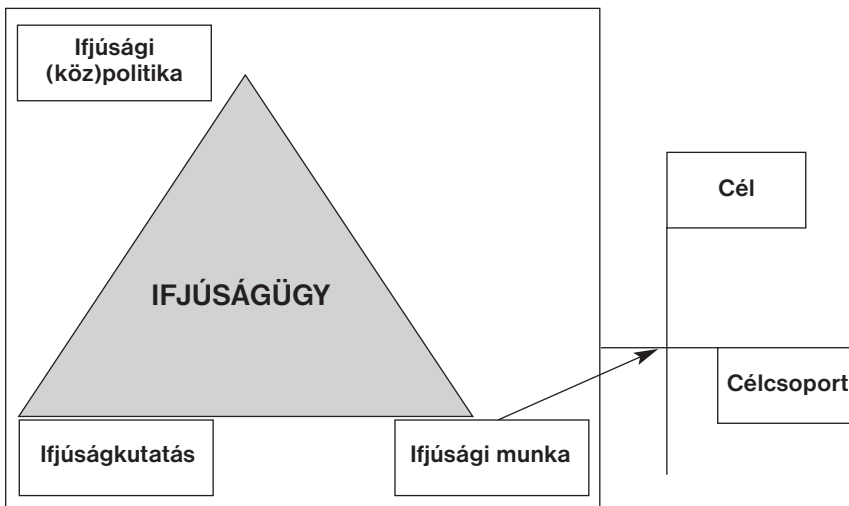
A generációs logika, ezen belül is a fiatalok élethelyzete-életmódja, a velük való foglalkozás a hagyományos diszciplináris kereteket összekötő paradigma: a fiatalok világának szegmensekre, diszciplinákra bontásával igazából megnehezítjük annak megértését. A generációs logika interdiszciplináris, hiszen az ifjúságkutatásban összekapcsolódhat a szociológia, a pszichológia, pedagógia, kultúrakutatás s a diszciplinák találkozása magával hozza az elméleti és a módszertani keretek sokszínűségét, összetettségét. A fiatalok világa hagyományos értelemben a szociológusnak ifjúságszociológia, a pedagógusnak szabadidő-pedagógia, a politológusnak szak- és közpolitika, a szociális munkásnak sérülékeny társadalmi csoportok és egyének védelme. Fontos ezért a négy tárdiszciplína: a pedagógia-neveléstudomány, a szociológia, a szociális munka és a politikatudomány oldaláról újraértelmezni a fiatalokkal kapcsolatos tevékenységeket. Ezen újraértelmezéssel pedig megnyílik az út a fiatalok egységes szemléletéhez, amely hozzásegíthet ahhoz, hogy e legmobilizálhatóbb, a migrációra leginkább hajlamos társadalmi csoportot új szempontok szerint jellemezzük, új narratívában ismerjük meg. A – 2009-ben az országgyűlési határozat szintjére emelt gondolkodás dokumentuma – Nemzeti Ifjúsági Stratégia (Nemzeti Ifjúsági Stratégia 2009) is ezeken az alapokon nyugszik¹, de ilyen az Európai Unió Ifjúsági Stratégiája is (EU Ifjúsági Stratégia 2009).

Az európai fősodor a fiatalokkal való foglalkozás komplex terét, az ifjúságügyet egyfajta háromszöggént (ún. mágiikus háromszög, Chisholm et al. 2011)

1 „Látjuk [...] őket, ha iskolában vannak – de nem látjuk őket, ha mellette vagy kívül; látjuk őket, ha akut betegek – de nem látjuk őket, amikor az egészségüket kockáztatják; látjuk őket, ha munkanélküliek lettek – de nem látjuk, amikor munkavállalási képességeik hiányában csődöt mondanak; befogadjuk őket, ha segítségre szorulnak és erről az illetékesek jelzést kapnak – de nem »törődünk« velük, ha jelzés hiányában nem kerülnek kapcsolatba a rendszerrel stb.” (Nemzeti Ifjúsági Stratégia 2009)

fogja fel, ahol az ifjúságkutatás (mint elmélet), az ifjúságpolitika (mint közpolitika) és a szociálpedagógiai irányultságú ifjúsági munka (mint gyakorlat) hat egymásra.

A fentiek kapcsán felvázolható az ifjúságügy európai értelmezése modellje:

1. ábra: Az európai ifjúságügy-értelmezés (forrás: saját szerkesztés)

Két tűz között az ifjúsági munka: pedagógia és szociális hagyomány

Az ifjúsági munkát mint a mágikus háromszög egyik – a szociálpedagógiából táplálkozó, de attól eltérő – elemét két megközelítés jellemzi (Siurala 2012): az egyik a fiatalt mint önálló entitást, teljes egészt kezeli; a másik a fiatalra mint a társadalmi integrációs folyamatban résztvevőre tekint.

Általában a kötet szerzői azt hangsúlyozzák, hogy az ifjúsági munka jellemzői az önkéntesség, a nyílt végűség és a személyközpontúság (Taylor 2012). A pedagógiailag felhatalmazott személy nem gyakorol közvetlen és kizárólagosan követendő befolyást a folyamatokra, így nem tölti be a hagyományos tanár szerepét. Ilyen értelemben az ifjúsági munka jól körülhatárolható, ám „befejezetlen” meghatározású tevékenység, mert egy állandóan változó, fejlődő gyakorlatot jelez (Davies 2009). Ellentétben a szociális munkával és az iskolai pedagógiával, az ifjúsági munkának nincs napirendszerű célkitűzése a fiatalok számára, a nem formális tanulás módszertana épp ennek kiiktatásával teremti meg a nyitottságot (amely nemcsak térben, de a jövőtervezést tekintve is értelmezett). Az ifjúsági munka – megközelítését tekintve – a „vedd el, vagy hagyd ott” (take it or leave it) álláspontjára helyezkedik, amely jelentősen eltér a formális oktatási rendszer megközelítésétől (Coussée et al. 2010). Mairesse szerint az ifjúsági munka fő célja, hogy a fiataloknak lehetőséget adjon saját jövőjük alakítására, azaz bevonja és integrálja a fiatalokat a társadalomba (Mairesse 2009). Verschelden az ifjúsági munka pedagógiájának alapjait így rögzíti: útmutatás elvárás nélkül („gui-

dance without dictation”) (Verschelden et al. 2009).

Vanhee és Schild szerint a sokszor félreértett ifjúsági munka olyan társadalmi gyakorlat, amely egyfelől teret nyújt az aktivitásokhoz, másfelől fejlesztendő tulajdonságokkal támogatást és tapasztalatot ad a felnőtté válás folyamatában (Vanhee – Schild 2013).

Az ifjúsági munka egyszerre pedagógiai és társadalmi gyakorlat (Coussée 2010). Ha a társadalmi kapcsolódásokat nem vesszük figyelembe, akkor tulajdonképpen csak egy egyedi pedagógiai megközelítésről van szó, amely nem önálló ifjúsági munka többé, hanem a pedagógiai gyakorlat – ha mégoly sajátos – része csupán. Ha nincs mögötte társadalmi, kulturális kapocs, akkor tulajdonképpen az ifjúsági munkát olyan eszköznek tekintjük, amely egy más által meghatározott probléma megoldásában segíthet ugyan, de magának a problémának az azonosításában nem vehet részt. Sőt, ez esetben sokszor az alsóbb és a felsőbb társadalmi rétegek fiataljai között lévő társadalmi szakadék, kulturális olló nem záródik, hanem tovább mélyül, nyílik. Ha a pedagógiát tüntetjük el a képletből, akkor pedig épp a megoldásokhoz nem juthatunk közelebb (Coussée 2010).

Coussée az ifjúsági munkával kapcsolatban azt húzza alá, hogy az ifjúsági munka egyszerre pszichológiai-pedagógiai és szociológiai-társadalmi gyökerű, hiszen támogatnia kell a fiatalok autonóm polgárrá válását és azt, hogy megtalálják helyüket a társadalomban (Coussée 2010). Az ifjúsági munka tulajdonképpen az egyén és a társadalom közötti szociálpedagógiai pufferzóna (Coussée et al. 2010), a vágyott szociális „rend” pedagógiai eszköze (Coussée 2010). Ilyen értelemben az ifjúsági munka integrációs eszköz is: e szociális befogadás és a felnőtt társadalomba való beilleszkedés eszköze. Verschelden is azt hangsúlyozza, hogy az ifjúsági munka pedagógia céljai sosem lehetnek függetlenek a társadalmi kontextustól (Verschelden et al. 2009).

Coussée az ifjúsági munkára mint a fiatalok társadalmi érzékenységét elősegítő erőteljes oktatási eszközre tekint (Coussée 2009). Szerinte az ifjúsági munka sokoldalú és többértékű gyakorlat sokszínű témákban és terepeken, amely a legkülönbözőbb fiatalokat kívánja elérni a strukturálatlan aktivitásoktól a tervezett programokig tartó íven (Coussée 2009). Ennél tovább megy Sinczuch, aki szerint az ifjúsági munka tucatnyi aktivitás, de pusztán gyakorlat, amelyet tulajdonképpen az egymást követő generációk alakítottak ki (Sinczuch 2009).

A pedagógiai lehetőségeket Deltuva négyelemű szerkezetben (1. táblázat) látatja (Deltuva 2014).

Nem formális képzés: leginkább ifjúsági szervezetek és központok által gondozott szociális és személye kompetenciafejlesztő tevékenység. A módszerek és a tartalom a fiatalok és a képző közös megegyezésén alapul, az értékelés többnyire formatív alapokon nyugszik.

Interaktív tanítás: leginkább a formális curriculumot bővíti interaktív elemekkel, kompetenciafejlesztő attitűddel sokszor túlmutatva a tantárgyi logikán.

Kiterjesztett oktatás (additional education): főleg speciális területeken ad képzést (zene, művészetek, sport stb.), a tartalmakat és a módszereket az oktatásért felelős tárca felügyeli.

Hagyományos tanítás: leginkább a konvencionális tudás megismerését célozza.		
	Nem formális alapok	Formális alapok
Felhatalmazó-résztevő megközelítés	nem formális képzés	interaktív tanítás
Direkt oktató megközelítés	kiterjesztett oktatás	hagyományos tanítás

1. táblázat. Képzési terek és módszerek (Deltuva 2013)

Miután a legtöbb szerző szerint az ifjúsági munka egyszerre tartozik a szociális jólét intézményeihez és az oktatási rendszerhez (Mairesse 2009), így nem csoda, hogy bizonyos országokban a szociálpedagógiai hagyomány erősebb az ifjúsági munka kapcsán (pl. Németország), más országokban (pl. Nagy-Britannia) a szociálismunka-kapcsolatok az erősebbek (Coussée 2009). Manapság egyre inkább annak lehetünk a tanúi, ahogy az ifjúsági munka az önkéntesség irányából a megfizetett, képzett, „professzionális” irányba fordul (Nagy-Britannia, Hollandia) (Coussée 2010).

Történetiségében is az ifjúsági munka a 60–70-es évek fordulójáig alapvetően szociálpedagógiai alapokon nyugodott: a fiatalok felnőtté válásának problémáira fókuszáló, az egyszerre autonóm és önszabályozó, de közösségi egyént a tapasztalati tanulás útján elérni kívánó gyakorlatot jelentve.

Az ezredfordulóra – a kockázattársadalom fogalmi terében (Beck 1986) – e definíción túlnyúlva, a fiatalok identitás-kockázatait, viselkedés-kockázatait, életstratégiai kockázatait értelmezve inkább az egyenlőség került előtérbe: az ifjúsági munka feladata az egyenlőtlenségek minden formájának felszámolása és a fiatalok egyenlő esélyeihez való hozzájárulás lett az egyén, a csoport és a társadalom szintjén, támogatva a fiatalokat a felnőtté válás folyamatában. Ebben az időben jelent meg a specializált ifjúsági munka (ifjúsági munka hátrányos helyzetűekkel, ifjúsági munka önmagukkal küzdő melegekkel, ifjúsági munka feketékkel).

Az ezredforduló után, napjainkig a pedagógiai meghatározás erősödött fel: az ifjúsági munka a fiatalok önkéntes részvételére alapozott pedagógiai lehetőségeket kihasználó tevékenység.

Az európai ifjúságpolitika fejlődése

A kötetekből átfogó képet kaphat az olvasó arról, miként fejlődött az Európai Unió ifjúságpolitikája. Áttekintést ad arról, milyen körülmények idézték elő az ifjúságról való közös európai szintű gondolkodást, és miként, milyen elvekre és gyakorlatra alapozottan nyitotta meg az Európa Tanács 1972-ben Strassbourgban az Európai Ifjúsági Központot, amely intézmény hosszú ideig az ifjúságpo-

litika fejlesztésének és a szakterületen folyó nemzetközi együttműködés előmozdításának legfőbb aktora volt (Hansen 2010). Részletes ismertetőt kapunk továbbá az ifjúságpolitikát érintő „fehér könyv folyamatról”, amely az első lépést jelentette az ifjúságügyek európai uniós szinten történő egyeztetése felé, valamint arra ösztönözte a tagállamok kormányait, hogy ifjúságügyi kutatókkal konzultáljanak, s ehhez kapcsolódó rendezvényeket szervezzenek. A dokumentum először tett javaslatot arra, hogy minden tagállamnak legyen egy EU-s ifjúsági felelőse, aki a Bizottságnak jelent ifjúsági ügyekben. A dokumentum készítésének eltérő hatása volt a különböző tagállamokra. Míg a 15 régi tagállamban kevés változást eredményezett az ifjúságpolitika korábban kialakult gyakorlatára nézve, addig a 2004 után csatlakozott országok ifjúságpolitikájában változásokat idézett elő, és ezekben az országokban az ifjúságpolitikát érintő fejlesztések számos ponton a Fehér Könyv ajánlásait követik (Mairesse 2009). A tanulmánykötet ezen túlmenően betekintést ad az európai ifjúságpolitika „identitásválságának” fő okairól, az ifjúságpolitika „sérülékenységének” következményeiről, a mindezekből fakadó dilemmákból és az azokból kivezető lehetséges utakról (Siurala 2012).

Magyar vonatkozások

A 2. kötet egyik cikke a magyar helyzetet mutatja be Wootsch Péter tollából *Tévelygések a labirintusban – úton a „jó” magyar ifjúsági munka felé (Zigzagging in a labyrinth – Towards “good” Hungarian youth work)* címmel.

A Wootsch elemzésének erénye, hogy a nemzetközi folyamatokkal összefüggésben, társadalomtörténeti kontextusban értelmezi a magyar ifjúságügy hagyományait. Mindez különösen fontos azért, mert segít az ifjúság szempontjait kiemelve egységes szerkezetben megérteni a XX. században hazánkban bekövetkezett társadalmi változásokat, a magyar társadalom megszakított fejlődésének az ifjúságra gyakorolt következményeit. Ugyanakkor az összesen hat oldalnyi munka inkább politika- és társadalomtörténeti ismertető, mint a magyar ifjúsági munka vagy az ifjúságpolitika részletes bemutatása, elemzése és értékelése, amelyet egy kontextusába kevésbé beágyazott generációs szemlélet keretez.

Magyarország, bár elméleti fejlesztéseit tekintve nincs hátrányos helyzetben, a gyakorlatban azonban hazánk igencsak lemaradt: a 2008-ban az Európa Tanács megbízásából készített jelentés (European Council 2008) is kiemelte, hogy az ifjúsági munka gyenge pozícionáltsága részben azzal indokolható, hogy Magyarországon még mindig túlságosan kevésbé elismert a nem formális tanulás gyakorlata (Oross 2016)². Hazánkban még nem vált általános meggyőződéssé az, hogy az oktatási rendszereknek fel kell ismer-

² Az Európai Tanács általában is azt hangsúlyozza – összhangban az Unió Ifjúsági Stratégiájával (Európa Unió 2009) –, hogy a nem formális és informális tanulás útján szerzett tanulási tudás, készségek és kompetenciák nem eléggé elismertek, holott az javítja a foglalkoztathatóságot és az egész életen át tartó tanulás iránti motivációt.

niük a nem formális tanulás fontosságát és integrálniuk kell a nemformális képzéseket (Mairesse 2009).

Összességében a könyvsorozat azon kevés kötetek közé tartozik, amely többet ad, mint ígér: nemcsak az ifjúsági munka történetével, de európai gyökereivel és hagyományaival is foglalkozik, továbbá nem tér ki a dilemmák elől sem, amelyek közül a legfontosabb: a neveléstudományi és szociális megközelítései közötti különbség és annak meghaladása.

Irodalom

Beck, U. (2003): *Kockázat-társadalom. Út egy másik modernitásba*. Budapest: Századvég.

Chisholm, L. – Kovacheva, S. – Merico, M. szerk. (2011): *European youth studies – integrated research, policy and practice*. Innsbruck: EYS Consortium.

Coussée, F. – Williamson, H. – Verschelden, G. (2012): *The history of youth work in Europe. Relevance for today's youth work policy (volume 3)*. Strasbourg: Council of Europe Publishing. <http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/publications/YNB/YNB16.pdf>

Coussée, F. – Verschelden, G. – Van de Walle, T. – Medlinska, M. – Williamson, H. (2010): *The history of youth work in Europe and its relevance for youth policy today (volume 2)*. Strasbourg: Council of Europe Publishing. http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/documents/EKCYP/Youth_Policy/docs/Youth_Work/Research/YK_Youth_Work_vol_2.pdf

Davies, B. (2009): Defined by history: youth work in the UK. In *The history of youth work in Europe – Relevance for youth policy today*. Szerk. Verschelden, G. – Coussée, F. – Van de Walle, T. – Williamson, H. Strasbourg: Council of Europe – Cedex.

Deltuva, A. (2014): A story of youth work in Lithuania. In *The history of youth work in Europe – Relevance for youth policy today (volume 4)*. Szerk. Taru, M. – Coussée, F. – Williamson, H. Strasbourg: Council of Europe – European Commission – Cedex.

European Commission (2009): *An EU Strategy for Youth – Investing and Empowering. A renewed open method of coordination to address youth challenges and opportunities*. 27.4.2009 COM (2009), 200, Brussels. Magyarul: *A bizottság közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, az európai gazdasági és szociális bizottságnak és a régiók bizottságának Az EU ifjúsági stratégiája – befektetés és az érvényesülés elősegítése, megújított nyílt koordinációs módszer a fiatalok előtt álló kihívások és lehetőségek kezelésére*. Brüsszel, 2009.4.27. COM (2009) 200 végleges.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0200:FIN:HU:PDF>

Hansen, D. (2010): The history of European youth policy. In *The history of youth work in Europe (volume 2)*. Szerk. Coussée, F. – Verschelden, G. – Van de Walle, T. – Medlinska, M. – Williamson, H. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 119–125. p.

Magyar Köztársaság Országgyűlése: *88/2009-es Országgyűlési határozat a Nemzeti Ifjúsági Stratégiáról*.

Mairesse, P. (2009): Youth work and policy at European level. In *The history of youth work in Europe and its relevance for youth policy today*. Szerk. Verschelden, G. – Coussée, F. – Van de Walle, T. – Williamson, H. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 11–17. p.

Taru, M. – Coussée, F. – Williamson, H. (2014): *The history of youth work in Europe. Relevance for today's youth work policy (volume 4)*. Strasbourg: Council of Europe Publishing. <http://pjp-eu.coe.int/documents/1017981/1667851/History+of+youth+work%2C+vol>

+4/a2f0d4d8-dcfe-487e-b363-546cbc92ae56

Sinczuch, M. (2009): Poland: the ideological background to youth work. In *The history of youth work in Europe – Relevance for youth policy today*. Szerk. Verschelden, G. – Coussée, F. – Van de Walle, T. – Williamson, H. Strasbourg: Council of Europe Publishing – Cedex.

Siurala, L. (2012): History of European youth policies and questions for the future. In *The history of youth work in Europe – Relevance for today's youth work policy (volume 3)*. Szerk. Coussée, F. – Verschelden, G. – Williamson, H. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 105–117. p.

Taylor, T. (2012): From social education to positive youth development. In *The history of youth work in Europe - Relevance for youth policy today (volume 3)*, Szerk. Coussée, F. – Verschelden, G. – Williamson, H. Strasbourg: Council of Europe – European Commission.

Vanhee, J. – Schild, H. (2012): Reflecting on the historical sensation of youth work and youth policy in Europe. In *The history of youth work in Europe – Relevance for today's youth work policy (volume 3)*. Szerk. Coussée, F. – Verschelden, G. – Williamson, H. Strasbourg: Council of Europe Publishing.

Verschelden, G. – Coussée, F. – Van de Walle, T. – Williamson, H. (2009): *The history of youth work in Europe and its relevance for youth policy today*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.

http://pjp-eu.coe.int/documents/1017981/1667851/History_of_youth_work.pdf/b97318a2-2d74-4ea5-b94c-40c726d7d47d

Verschelden, G. – Coussée, F. – Van de Walle, T. – Williamson, H. (2009): The history of European youth work and its relevance for youth policy today. In *The history of youth work in Europe – Relevance for youth policy today*. Szerk. Verschelden, G. – Coussée, F. – Van de Walle, T. – Williamson, H. Strasbourg: Council of Europe – Cedex.

